

BƏTNDAXİLİ İNFEKSİYALAR KEÇİRƏN VAXTINDAN ƏVVƏL DOĞULAN KÖRPƏLƏRİN 1 YAŞINDA MƏRKƏZİ SİNİR SİSTEMİNİN VƏZİYYƏTİ

Əfəndiyeva M.Z.¹, Məmmədova A.Ə.¹, Kərimova S.Z.¹, Qurbanova G.M.²

K.Y.Fərəcova adına Elmi-Tədqiqat Pediatriya İnstitutu¹,

Uşaq Nevroloji xəstəxanası²

Məqalə neonatal dövrdə bətdaxili infeksiya keçirən vaxtından əvvəl doğulan uşaqların südəmər yaşda sinir sisteminin vəziyyətinin öyrənilməsinə həsr olunmuşdur. Bu dövrdə MSS-i tərəfindən yaranan dəyişikliklər infeksiyon patologiyasının klinik formasından, körpələrin hestasiya yaşından asılı olaraq araşdırılmışdır. MSS-nin daha ağır zədələnmələri qarışıq infeksiya olan EAK və ÇAK doğulan körpələrdə müşahidə edilmişdir.

Açar sözlər: vaxtından əvvəl doğulanlar, bətdaxili infeksiya, MSS-nin zədələnməsi, katamnez.

Son illər perinatal infeksiyaların etioloji strukturunda bətdaxili sadə herpes, sitomeqalovirus və s. viruslarla yanaşı qram-mənfi patogen və şərti-patogen mikqoorqanizmlərin rolu artmaqdadır. Doğum evlərində yenidoğulanların 1-3%-də, reanimasiya və intensiv terapiya şöbəsində 20-20%-də infeksiyon-iltihabi xəstəliklər müəyyən edilir, bətdaxili infeksiyaların (BDİ) rastgəlmə tezliyi isə 2-65,5% arasında tərəddüd edir [1].

Yenidoğulanlar arasında vaxtından əvvəl doğulan (VƏD) körpələr xüsusi çəkiyə malikdirlər. Vaxtından əvvəl doğulan uşaqların xəstəliklərinin diaqnostikası üçün yüksək effektiv texnologiyaların yaranmasına və tətbiqinə baxmayaraq, neonatal ölüm və xəstələnmə strukturunda bətdaxili infeksiyaların yüksək səviyyəsi dəyişməz qalır [4].

Elmi araşdırmalar təsdiq edir ki, VƏD baş beyin perinatal zədələnmələrinin çox saylı səbəbləri arasında bətdaxili sitomeqalovirus, herpes virus infeksiyaları (SMV, HV) xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. VƏD bətdaxili infeksiyalar zamanı nevroloji pozğunluqların, patologiyaların formalaşması tezliyi 8,5-47% arasında tərəddüd edir [2]. Digər tərəfdən VƏD yüksək perinatal ölümlə yanaşı, körpə həyatının ayrı-ayrı dövrlərində serebral pozulmaların və xroniki xəstəliklərin inkişaf etmə ehtimalı da yüksəkdir. Belə ki, VƏD nevroloji patologiyalar nəticəsində inkişaf edən əlillik 40% təşkil edir [3].

Məlumdur ki, bətdaxili virus infeksiyaları, o cümlədən, SMV inkişaf edən dölün çox ciddi zədələnməsinə, hətta ölümünə səbəb

ola bilər. SMV infeksiyasının beyin mədəciklərinin epitelial və epidimal hüceyrələrinə, korti üzvünə və VII sinirin neyronlarına təsiri, bu zonalarında sonradan beyinin kirəcləşmə ilə nəticələnən nekrotik dəyişikliklərin əmələ gəlməsinə şərait yaradır. Nəticədə əksər hallarda sonradan əqli çatışmazlıq, görmə və eşitmə zəifliyi baş verir.

O.B.Yurlova 3 aylıq körpədə anadangəlmə latent gedişli SMVİ aşkarlamaq məqsədilə apardığı müayinələr nəticəsində 79% halda ventikulyar vaskulopatiya, 80% epidematit, 45,5% halda iltihab xarakterli subependimal kista, 29% beyin alın paylarında maye yollarının lokal atrofiyası, 25,8% halda hidrosefaliya, ventiluomeqaliya kimi fəsadla onurğa beyni mayesi yollarının genişlənməsini (29%) müəyyən etmişdir [6].

HV xronik gizli infeksiyanın klassik nümunəsidir. HV ölüdoğulmanın, özbaşına düşüklərin, vaxtındanəvvəl doğulmanın, yenidoğulan körpələrdə isə xəstəliklərin və körpə ölümünün əsas səbəblərindən biri hesab olunur. Müəyyən edilmişdir ki, HV baş beyində nekrotik ocaqların yaranmasına, sonradan diffuz qliozla nəticələnən prosesin inkişafına səbəb olur. Prosesin progressivləşərək uzun sürməsi nekrotik meninqoensefalitlə nəticələnir. HV ilə infeksiyalaşma zamanı müxtəlif inkişaf qüsurları-mikrosefaliya, mikroftalmiya, baş beyində kasifikatlar, kistoz törəmələrin yaranması və həm mərkəzi, həm də periferik sinir sisteminin çox yüksək zədələnməsinin baş vermə ehtimalı yüksəkdir [5]. Generalizə olunmuş HV və SMV infeksiyalar

zamanı VƏD uşaqlar arasında rasiona l tera piya aparılmadıqda letallıq 90% təşkil edir, sağ qalanların 50%-də isə ağır psixonevroloji pozğunluqlar müəyyən edilir.

Bir sıra müəlliflər anadangəlmə miks infeksiya keçirən südəmə r yaşlı uşaqlarda getdikcə şiddətlənən nevroloji əlamətlər, serebral çatışmazlıq, hidrosefaliya sindromu (25-75%), mikrocefaliya (7,1-7,5%), epilepsiya (8,9-10%), hərəkəti və psixi sferada dəyişiklik, danışıq və motor funksiyasının pozğunluğunu (89,3-100%) aşkar etmişlər [6].

Beləliklə, perinatal infeksiyalar zamanı MSS-nin zədələnmələri yalnız yüksək rastgəlmə tezliyinə görə deyil, həmçinin dö lün antenatal zədələnməsinə, yenidoğulanların xəstələnməsi və ölümünə, həm də müxtəlif formalarda təzahür edən ağır nəticələrinə görə mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqatın məqsədi

Perinatal infeksiya keçirən vaxtından əvvəl doğulan körpələrin 1 yaşında mərkəzi sinir sisteminin vəziyyətini öyrənməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın material və müayinə üsulları

Tədqiqatın obyektini ağırlaşmış ginekoloji mamalıq anamnezinə malik analardan doğulan bə tndaxili infeksiyalaşan və bə tndaxili infeksiya əlamətləri olan 55 nəfər VƏD körpə olmuşdur.

Müayinəyə cəlb olunan körpələr əsas 2 qrupa bölünmüşdür:

1-ci qrup- stafilokokk, streptokokk və s. bakterial infeksiyalar aşkar olunan yenidoğulanlar (39 nəfər).

2-ci qrup- bakterial, herpes və SMV infeksiyalarla assosiasiya olunan infeksiyon-iltihabi xəstəlikləri olan yenidoğulanlar (16 nəfər).

Nəzarət qrupunu 20 nəfər praktik sağlam yenidoğulan körpə təşkil etmişdir.

Klinik müayinə zamanı anaların sağlamlıq vəziyyəti, onların mamalıq ginekoloji anamnezi, hamiləliyin, doğuşun gediş xüsusiyyətləri; körpənin şöbəyə daxil olarkən ümumi vəziyyəti, şöbədə müalicə aldığı müddət ərzində somatik status və MSS-nin vəziyyəti dinamikada qiymətləndirilmişdir.

30 körpə 34-36 həftədə, 19 uşaq isə 28-33-cü həftədə doğulmuşlar. VƏD bədən kütləsi 800-2500,0 qram arasında tərəddüd etmişdir.

20 xəstədə sepsis, 19 xəstədə isə infeksiyanın lokal forması: 5 xəstədə pnevmoniya, 5 xəstədə irinli konyuktivit, 5 xəstədə irinli otit, 4 xəstədə irinli omfalit aşkar edilmişdir. 5 körpədə isə BDI ilə birlikdə periventrikulyar leykomalyasiya (PVL) təsadüf etmişdir.

Tədqiqatın nəticələri və müzakirəsi.

Neonatal dövrdə perinatal infeksiyalar aşkar olunan VQD körpələrdə MSS-i tərəfindən yaranan dəyişikliklər bu və ya digər sindromlar, disfunksiyalar ilə təzahür etmişdir. Bədən kütləsi 1500 qrama qədər olan VQD körpələrdə əsasən kəllə sümüklərinin sagittal tikiş üzrə aralanması, əhəmiyyəti və dinamikada uzun müddət davam edən süstlük sindromu, hipersteziya, 33-36 həftədə doğulan VQD körpələrdə isə bir qayda olaraq sinir-reflektor oyanıqlığın artması əlamətləri, 3 körpədə qıcolma sindromu müəyyən edilmişdir.

İnfeksiyon-iltihabi xəstəlikləri olan VQD körpələrin 15 nəfərində neyrosonografik müayinə zamanı I-II dərəcəli qansızma, 5 xəstədə periventrikulyar leykomalyasiya, 2 körpədə hidrosefaliya, 3 nəfərdə isə baş beynin inkişaf qüsurları aşkar edilmişdir.

Sepsis olan VQD körpələrin 3 nəfərində ventrikulit, 2 xəstədə isə meningit kimi pie mik ocaqlar xarakterik olmuşdur.

Neonatal dövrdə BDI PVL ilə müştərək rast olunan körpələrin nevroloji statusunda spontan hərəkəti aktivliyin, əzələ tonusunun və reflektor fəallığın ləngiməsi və xüsusən, göz simptomatikası kimi klinik əlamətlər səciyyəvi olmuşdur. Neyrosonografik müayinədə II dərəcə PVL izlənmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, qarışıq (bakterial+TORCH infeksiya) infeksiyalar müəyyən olunan VƏD monoinfeksiya olan körpələr ilə müqayisədə ağır nevroloji sindromlar, qıcolma və vegeto-visseral sistemin pozğunluqları daha tez-tez (80-100%) rast gəlinmişdir. Bu qrup körpələrin 30%-də infeksiyon prosesin ilk günlərində inkişaf edən ventrikulit diqqəti cəlb etmişdir. 21,6% körpədə isə ventrikulit II-III dərəcəli periventrikulyar qansızma fonunda inkişaf etmişdir. Göründüyü kimi qarışıq infeksiya zamanı VƏD MSS-nin perinatal zədələnmələrinin klinik mənzərəsi öz polimorfizmi ilə fərqlənmişdir.

Perinatal infeksiyalar müəyyən edilən VƏD MSS-nin serebral patalogiyanın geniş

spektri ilk növbədə baş beynin neyroanatomik, neyrofizioloji xüsusiyyətlərindən, onun funksional cəhətdən yetkinsizliyindən irəli gəlir, həmçinin, vaxtından əvvəl doğulan körpə orqanizminin immun sisteminin çatışmazlığı ilə əlqədardır.

Yenidoğulma dövründə perinatal infeksiyon-iltihabi xəstəliklər keçirən VƏD körpələr evə yazıldığından sonra 1 yaşa kimi katamnestik müşahidəmizdə olmuşdur. Bu dövrdə klinik baxış nevroloq, oftalmoloq, zərurət olduqda isə digər mütəxəssislər ilə birlikdə aparılmışdır. Dinamikada klinik, bakterioloji, seroloji, biokimyəvi, ultrasəs, baş beynin KT və s. müayinələr aparılmışdır. Körpələrdə MSS tərəfindən baş verən pozulmalar, zədələnmələr infeksiyon patologiyasının klinik formasından, körpələrin hestasiya yaşından asılı olaraq müqayisəli təhlil edilmişdir. Məlum oldu ki, lokal infeksiyon-iltihabi xəstəlik keçirən VƏD 1 yaşında olan körpələrin yalnız 10%-də davamlı serebral pozulmalar baş vermişdir, digər təsadüflərdə isə minimal beyin disfunksiyaları üstünlük təşkil etmişdir. Körpə həyatının II yarım ilində MSS-i tərəfindən yuxarıda qeyd olunan funksional dəyişikliklərin səviyyəsi azalmışdır.

Katamnestik müşahidə dövründə neonatal sepsis keçirən VƏD-da neyrosonografik müayinələrin nəticələrini təhlil edərkən aşağıdakılar aşkar edilmişdir:

- Subaxnoidal sahənin genişlənməsi (10%);
- Periventrikulyar nahiyədə exogenliyin yüksəlməsi (20,5%);
- Yan mədəciklərin genişlənməsi (18,5 %);
- Damar yumaqcığına müxtəlif ölçülü kistalar (15%);
- Mineralizasion vaskulopatiya (20%).

Neonatal sepsis keçirən katamnestik müşahidəmizdə olan VƏD həmçinin, motor vərdişlərin ləngiməsi müəyyən edilmişdir: körpələr başını 4-5 aylarda saxlamağa başlamışlar,

yalnız 8-10 aylarında sərbəst oturublar, körpələr bir qayda olaraq 1 və ya 1 yaş 2 aylarında sərbəst dirəşiblər.

Qeyd etmək lazımdır ki, BDİ ilə PVL aşkar olunan bədən kütləsi 1500 qram olan 2 körpədə südümər yaşda uşaq serebral iflici inkişaf etmişdir.

Tərəfimizdən neonatal dövrdə qarışıq (bakteriyalar + TORCH) infeksiya keçirən 1 yaşında VQD körpələrin sağlamlıq vəziyyəti araşdırıldı və MSS-i tərəfindən aşağıdakı dəyişikliklər müəyyən olundu: qıcolma sindromu-3%; okkuluzion hidrosefaliya-5%; epileptik tutmalar-4%; hərəkəi pozulmalar-8%.

Qeyd etmək lazımdır ki, qarışıq bətdaxili infeksiyalar keçirən VƏD körpələrin 15%-də neyrosensor pozulmalar izlənməmişdir. Belə vəziyyət, əlbəttə, bətdaxili SMV infeksiyasının körpə orqanizminə, o cümlədən, MSS-nə bilavasitə spesifik təsiri ilə bağlıdır.

Beləliklə, əldə olunan nəticələr belə bir qənaətə gəlməyə əsas verir ki, perinatal infeksiyaların körpə sağlamlığına, o cümlədən, MSS-nə olan mənfi təsiri 1 yaşadək davam edir və MSS-nin funksional vəziyyətinin dəyişməsinə, baş beynin müxtəlif dərəcəli zədələnmələrin formalaşmasına, körpələrin sinirpsixi inkişafının ləngiməsinə səbəb olur. Katamnestik müşahidə dövründə daha ağır və davamlı serebral pozulmalar qarışıq infeksiya keçirən ekstremal az kütlə və çox az kütlə ilə doğulan körpələrdə müşahidə olunur.

Bu baxımdan bətdaxili infeksiyalar keçirən VƏD katamnezdə yalnız pediatri deyil, eyni zamanda nevroloqun da nəzarətində olmalıdırlar. Bu qrup körpələr üçün MSS-də yaranan xarakterik dəyişikliklərin erkən diaqnostikası və ilkin tibbi-korreksiya yardımı təşkil edilməlidir. Alınan elmi nəticələr müvafiq reabilitasiya-bərpa və dispanserizasiya tədbirlərinin işlənilib hazırlanmasına imkan verir.

ƏDƏBİYYAT

1. Quliyev N.C., Məmmədbəyli A.K., Rəhimova N.C. Bətdaxili infeksiyası olan yenidoğulan uşaqlarda mərkəzi sinir sisteminin perinatal zədələnməsi. Metodik tövsiyə, Bakı, 2011, 40s.

2. Quliyev N.C., Rəhimova N.C., Poluxova A.Ə. Vaxtındanqabaq doğulanlarda herpes virus infeksiyaları zamanı baş beynin perinatal zədələnmələri. Metodik vəsait, Bakı, 2013, 24 s.

2. Барычева А.Ю. Неблагоприятные исходы при инфекции (цитомегаловирусной, токсоплазмозной, хламидийной). Неотложные состояния при инфекционных заболеваниях. Материалы конференции С.Пб., с.10.

3. Ваулина А.Я., Ахмудова Э.Н., Кривкина Н.Н. Проблемы и перспективы успешного выхаживания и реабилитации детей, родившихся в низкой и экстремально низкой массой тела // Вестник современной клинической медицины-2013. Т.вып.1., с.34-41.

4. Кудашев Н.И. О повреждении мозга плода и новорожденного при цитомегаловирусной инфекции «Трудный пациент», 2008, №1.

5. Юрлова О.В. Диагностическая ценность нейросонографии при латентных формах врожденной цитомегаловирусной инфекции. Материалы V ежегодно конгресса специалистов перинатальной медицины. «Современная перинатальная, организация, технология и качество». М.2010, с.96.

SUMMARY

THE STATE OF CNS IN YEAR OLD PRETERM INFANTS WHO UNDERGO INTRA-UTERINE INFECTIONS

Efendiyeva M.Z.¹, Mamedova A.A.¹, Kerimova S.Z.¹, Qurbanova G.M.²

Scientific Research Institute of Pediatrics named after K.Y.Farajova¹,
Children Neurologic Hospital²

Keywords: *preterm infants, intra-uterine infections, katamnez, CNS*

The aim of this study was to examine the state of CNS in one year old preterm infants who undergo perinatal infections.

Under supervision of survey were 55 preterm infants with intra uterine infections signs and born to mothers with complicated pregnancy. Babies were under the supervision of one year after being discharged home. The CNS state compared analyses were conducted related to the clinic forms of inflectional pathologies, degrees. We observed deep, continued cerebral disorders, mixed infections (bacteriological SMV) in newborn.